

Обраќање на академик Љупчо Коцарев, претседател на МАНУ,  
по повод свечениот собир „Димитрија Чуповски (1878 – 1940)  
и Македонското научно-литературно другарство во Петроград (1902 – 1917)“

Почитувани академици, драги гости,

Во октомври, десеттиот месец според грегоријанскиот календар, во Македонија и во МАНУ се одбележуваат неколку важни настани. Денес, ќе проговорам за два настана.

Првиот настан е Денот на народното востание на македонскиот народ, познат и како 11 Октомври. Востанието, со кое започнува ослободувањето на македонскиот народ од нацистичко-фашистичката окупација, претставува камен-темелник, меѓа во борбата за самобитност и самостојност на Македонците. Денес, за жал, сме сведоци на негирање на овој настан, на негирање на постоењето на македонскиот народ и на ослободителниот и антинацистичкиот-антифашистичкиот карактер на востанието.

Два непобитни факти се поврзани со овој настан. Прво, државата Бугарија во периодот од април 1941 година до септември 1944 година била сојузник на Третиот Рајх (Договорот помеѓу Цар Борис и Хитлер за приклучување на Бугарија на нацистичко-фашистичката ооска е потпишан на 18 април 1941 година). Според Хашкиот правилник од 1907 година, член 42, територија се смета за окупирана кога ефективно се наоѓа под власт на непријателска армија, од една страна, а во светски речници, од друга страна, под окупација се подразбира заземање држава или дел од нејзина територија од страна на војска од туѓа држава. Така, во 1941 година, дел од Кралството Југославија, територија што се нарекувала Вардарска бановина била заземена, окупирана од Бугарија. Второ, современата македонска држава е помлада од македонскиот народ, а најголемиот дел од населението на Вардарска бановина, на денот на окупацијата од Бугарија, се чувствувало како Македонци. Така, 11 Октомври е востание против ропството на Македонците од Бугарија, која на денот на востанието била сојузник на нацистичка Германија и фашистичка Италија. Иако ова се непобитни и познати работи за кои и други пишувале, сепак, сметам дека во оваа пригода требаше уште еднаш да се проговори за 11 Октомври.

Вториот настан е поврзан со денешниот ден. На 28 октомври 1902 година е формирано Македонското научно-литературно другарство во Санкт Петербург, настан кој симболично го означува почетокот на македонската современа научна мисла. Така, ако оваа година го прославивме, на 9 октомври, 53. роденден на МАНУ, предлагам, практика воспоставена во САНУ и БАН, веќе наредната година, значи во 2021 година, на 28 октомври да го одбележиме 119. роденден на МАНУ.

Кои се историските корени на МАНУ? Во книгата со наслов „Историските основи на Македонската академија на науките и уметностите“ од академик Блаже Ристовски, која е издадена по повод 50 години од формирањето на МАНУ, е даден одговорот на ова прашање. Во книгата, на околу 400 страници, која опфаќа период од речиси сто и педесет години, со архивски документи и научни сознанија, се зборува за појавата на македонството како национална идеја на македонскиот народ, за неговата етничка самобитност, за неговиот јазик, култура и традиции што го разликуваат од другите балкански народи. Во книгата се спомнати повеќе македонски мислители, а во оваа

пригода ќе спомнам само неколкумина. Учителот Венијамин Мачуковски, на 18 септември 1872 година, во весникот „Право“ пишува за подготвената граматика „на македонското наречје“. Војводата Ѓорѓија Пулевски, во тријазичниот речник од 1875 година, пишува: „...и Македонците се народ и местово нивно е Македонија“ и „Наше отечество се велит Македонија и није се именуваме С. (славјно) Македонци“. Во Разловечкото востание од 1876 година, Димитрија Беровски на знамето напиша „Македонија“ и под лавот од македонскиот земски грб повика „Елате да ве ослободам“. Три години подоцна, тој го нарече Кресненското востание македонско востание, а востаниците Македонска војска. Во „Правилата – Уставот на Македонскиот востанички комитет“ јасно се определува: „Нашата цел, на македонското востание, не е никаква тајна, таа е ослободувањето на Македонија... Во востанието учествуваат луѓе од самата Македонија, кои се чувствуваат Македонци“. Во книгата се зборува и за Димитрија Чуповски, првиот претседател на Македонското научно-литературно другарство во Санкт Петербург. Денешниот свечен собир, во рамките на научноистражувачкиот проект „Димитрија Чуповски и Македонското научно-литературно другарство во Петроград“, е посветен токму на овој македонски деец и ќе препуштам други еминентни мислителите и историчари, поголеми познавачи од мене на неговото дело, да зборуваат за него.

Моја замисла, а ќе се залагам таа да се оствари, како што и неколкупати досега тоа сум го најавил, е МАНУ во 2021 година да го чествува 119. роденден. Во оваа пригода, би сакал да му се заблагодарам на извонредниот ерудит, деец, историчар и научник, академик Блаже Ристовски, кој со своите темелни, остроумни и досетливи истражувања, клучни за реализацијата на оваа замисла, проникна во историјата на Македонија и македонскиот народ.

Македонското име, јазик, култура, идентитет, историја, национална свест и самобитност се суверено, нераскинливо и неотуѓиво универзално колективно право на македонскиот народ. Парадоксално и, за жал, дел од овие права ги загубивме во потрага по античкото минатото, а дел во име на европската иднина. Време е за национален консензус за сите овие прашања.

Почнав со месецот октомври. За овој месец се користи и името листопад, време кога паѓаат лисјата. Во песната „Листопадско утро“ од Крлежа (првпат објавена пред повеќе од 100 години), поетот, преку експресионистичката слика на „умирачкиот“ листопад, ја изразува својата доминантна тема – темата на смртта, болната состојба на депресија и напуштеност. Се надевам, во духот на непокорливоста, дека ќе најдеме сили да излеземе од состојбата во која се наоѓа дел од македонскиот народ – поделеност, разнебитеност и разочараност, со цел достоинство, но не по секоја цена, да продолжиме во Европа.

Ви благодарам за вниманието.